

SLOVAN.

Štev. 47.

V Ljubljani, dne 13. novembra.

1884.

Vsebina: Slovanska ideja. — Črtice o šolstvu v Istri. — Tri lipe. — Pogled po slovanskem svetu. — Razne novice. — Politični razgled. — **Ilustracija:** Čiči: Župni dvor.

Slovanska ideja.*)

II.

(Dalje.)

Na kakšnem stališču pa stoji krona, to je kraljevska zajedniška vlada, ki je odgovorna za nagodbo? Doslej je zajedniška vlada zmerom poudarjala zajednico; le v zadnjem kraljevskem odpisu se jasno poudarja težnja zajedniške vlade, da se državna zajednica, ki je sklenena mej Ogrsko in Hrvaško, preustroji v državno jedinstvo. Čisto naravno je, da bi to državno jedinstvo moralo biti nad narodnostjo, ustavnostjo in samoupravo kraljevine Hrvaške. To bi bil tako rekoč naravni nasledek. Nam se tedaj zdi, da je to najglavnejši moment; in da je najglavnejši, trdili so vsi govorniki narodne neodvisne in stranke prava. Večina hrvaškega sabora ni v svoji adresi pouzdignila niti glasú proti tem težnjam ogrske vlade, ampak ona molči o vsem tem, dasi to državno jedinstvo ni še bilo doslej nikdar niti omenjeno v kraljevskih odpisih, ampak se je vedno poudarjala državna zajednica.

Vidi se torej jasno, da saborska večina, da osnovevalatelj adrese zloglasni Miškatović nima srca pristopnega hrvaškim težnjam, da bi branil in zagovarjal vsaj dozdanjo podstavo ustava, ampak dovoljuje, da Ogri krhajo kos za kosom od hrvaškega ustava. Rekli smo že, da zajedniške zadeve niso tudi hrvaške, ampak samo madžarske. Poglejmo samo zajedniško zakonarstvo. V tem zakonarstvu je povsod merodaven superioritet Ogrske: vsi zajedniški zakoni se sklepajo v duhu madžarsčine. Ogrski državni zbor je bil brez Hrvatov odprt; njegova adresa se je razpravljala brez Hrvatov. Jednakih vzgledov bi mogli navesti v obilici. Ali čemu še natančnejše opisavati te žalostne razmere, saj vidimo, da Madžarji v zajedniške zadeve usiljuje madžarski jezik. Oni zahtevajo, da bi njihov jezik bil državni jezik, a državno jedinstvo zahteva, da jezik naroda odstopi mesto državnemu jeziku. A vse to je denaturalizacija hrvaškega naroda.

Povsod imajo Slovani težavno borbo za veljavo svojega jezika, svoje individualnosti. V kakšnem državno-pravnem razmerju se nahajajo Hrvati danes, to smo že videli. Ali tudi prej, ko je še bila Hrvaška pod nemškim uplivom, imela je iste borbe. Tudi Nemec je poskusil denaturalizovati Hrvaško, in še le takrat, ko je videl, da mu je vse prizadevanje brezuspešno, odjenjal je. Ne v obstoji Ogrske, pač pa v obstoji Avstrije in habsburškega doma

so iskali Hrvati obrambe, podpore in životne podstave svojega obstoja, kar so sjajno dokazali tudi leta 1848. Spoznali so namreč, da svoje narodnosti ne morejo brez strahu in skrbi izročiti Madžarjem v varstvo. Zato si Hrvati ne žele dotike z Ogrsko, vsaj take ne, kakeršna se zdaj snuje, ker jim v tej dotiki ni narodnost zagotovljena. Hrvati so duševno spojeni z ostalimi Slovani, in to duševno združenje jim je ljubše, nego „nagodba“, zato je rekel dr. Mazura v adresni razpravi blizu tako le: „Hrvaška narodnost vse od leta 1861. ni bila v nevarnosti ni od naših sosednih bratov v Istri, Dalmaciji, Črni Gori, Bosni, Hercegovini in Srbiji. Mi smo si jednaki ali taki, da razvoj in uspeh jedne narodnosti podpira razvoj drugih. Samo dotika z Ogrsko more razvoj in napredek hrvaške narodnosti dovesti v nevarnost; nagodba nam tedaj ni zagotovila narodnosti, ampak nasprotno je nastala potreba, da razbijemo nagodbo, da si zagotovimo narodnost.“

Kako misli to nagodbo razbiti neodvisna narodna stranka, izrekla je prav jasno v svoji adresi, katero je predložila saboru v pretres in jo koj umaknila, ko so Starčevićanci morali zapustiti sabornico. Ustavno in zemljiščno se mora hrvaški narod ojačiti, da bode krepka podpora monarkiji. Obnovivši zvezo z Ogrsko leta 1868., mislil je narod hrvaški, da bode Ogrski ravnopravni zaveznik; toda v tem pogledu se je kruto prevaril. Na bansko stolico jim pošiljajo Madžarji može, ki nimajo zaupanja narodovega, ki delajo v Hrvaški za razširjanje madžarske državne ideje. Ban s tako nalogo in s takim čustvom mora naravno nasprotovati čustvu hrvaškega naroda. Presvetli cesar avstrijski je namreč na temelji izbornega akta od leta 1527. in pragmatske sankcije isto tako kralj Dalmacije, Hrvaške in Slavonije, kakor kralj Ogrske. Ali to je zdaj nehalo, zato naj se Hrvaška zopet povrne sebi, naj se ji podeli samostalen državno-pravni položaj. In če to zahteva Hrvaška, noče s tem pretrgati zveze z Ogrsko: glede zajedniških zadev naj bode zastopana tudi v bodoče v zajedniški hrvaškoogrski delegaciji.

Ali da bode Hrvaška močna, mora se ji vrniti zemljiščna celokupnost. Že od leta 1703. je zahtevala za se Krajino, s katero se je še le zdaj zdru-

*) Glej številko 46.

žila. Žumberk in občina Marijindol nista še zastopana na hrvaškem saboru. Tudi se še ni izpolnilo združenje posestrime Dalmacije; združenje, katero je Hrvatom slovesno obljubil kralj Fran I. in Ferdinand V. Prekovelebitski bratje se ne protive temu združenju; nasprotno, deželni zbor dalmatinski se je že večkrat izrekel za to združenje. Tudi pristanišče in mesto Reka naj se povrne Hrvaški. Vse to je hrvaška zemlja; to je celokupnost hrvaških zemelj, v katerih se zrcali hrvaška ideja. Narod hrvaški si ne more ohraniti ni zagotoviti svoje politične in narodnostne individualnosti v jedinstveni državi madžarski, zato pa terja adresa neodvisne narodne stranke, da se samosvojnost, podedovana od očetov, prenese na zanamce, to je, ona terja hrvaško državno pravo na „samoodluku“. Ta „samoodluka“ zahteva, da se reševanje onih na zajedniški organ prenesenih zadev v pogledu zakonarstva in uprave povrne samosvojni kraljevini Dalmacije, Hrvaške in Slavonije. Kralj naj bi spravil obe kraljevini in poklical sabor kraljevine Ogrske z Erdeljem, da izvoli v zmislu §. 70. zak. člen. I. leta 1868. kraljevinski odbor, kateri naj bi se z enakim hrvaškim odborom posvetoval o premeni državnopravnega odnosa izmed obeh kraljevin.

Ne more se tedaj očitati adresi neodvisne narodne stranke, da njene težnje nimajo temelja v ustavu; ona celo čuva stara državna prava hrvaška, za katera se je boril do zdaj sabor hrvaški, ali katerih ne brani zdanja saborska večina. Zaman je bil do zdaj ves trud sabora za ohranitev politične in narodne individualnosti hrvaškega naroda. Zaman se je do zdaj potezal sabor za celokupnost hrvaških dežel, kajti vsem tem težnjam se je izneverila vladna stranka, katera te celokupnosti ne terja, pač pa ji je prav, da se zakonarstvo in uprava izroči državnemu jedinstvu.

Ni tedaj čudo, če stranka prava zahteva, da se Hrvatom vrne „ustav in domovina“.

Ne umejemo, kako se more očitati veleizdajstvo stranki samo zaradi tega, če se k svojemu kralju zateka samo z besedo: Veličanstvo! a ne z besedo: Vaše Veličanstvo! Ali je tudi veleizdajstvo, če zahteva ta stranka stari ustav in staro domovino? In na kak ustav se sklicuje stranka prava? Vse, kar je program neodvisne narodne stranke, je tudi njen program. Ali ona poseza še dalje. Ona si je razširila področje svojim idejam ter se sklicuje na tri glavne momente, kateri določijo Hrvaški samosvojnost. Ona pravi: Hrvaška je poklicala Kolomana na kraljevski prestol; v drugem času je proglasila na Cetinogradu kralja Ferdinanda iz doma habsburškega, a s

progmatško sankcijo je kraljevsko nasledstvo prenesla tudi na ženske ude.

„Vratite nam taj ustav!“ To je program stranke prava. Mi nimami ustava. Ko je prišel Khuen za bana, pravi, dejal je, da bode tudi vladal brez sabora. Sklep sabora od leta 1791. je določil Hrvaški samosvojnost, katera ji je bila zagotovljena že v početku. Marije Terezije odpis od leta 1767. določuje, da je hrvaško namestništvo imelo in opravljalo iste funkcije, politične, gospodarske in vojstvo, kakor ogrsko. Vse to potrjuje stranko prava v njenih težnjah, ker misli in je celo preverjena, da ji to ustavnost krhajo Madžarji in da bi jim radi pokončali samosvojnost v jedinstveni državi, katero poudarja prvič tudi zadnji kraljevski odpis.

„Vratite nam domovinu!“ Katero domovino? Tudi stranka prava zahteva celokupnost hrvaških dežel, kakor neodvisna narodna stranka, in to bi bila de facto združena trojedina kraljevina Dalmacija, Hrvaška in Slavonija. V ti skupini bi torej bili združeni samo Hrvati. Ali stranka prava se sklicuje zopet na pragmatško sankcijo hrvaško, katera je mnogo jasnejša, nego ogrska. Pragmatška sankcija veli, da bode za hrvaškega kralja priznala onega, kdor ima pravo na Štirske, Koroške, Kranjske in Istro. V tem oziru izvršuje Hrvaška pravo samosvojnosti, a ne da se odtrga od Ogrske, nego da Ogrsko sili v zajednico z avstrijskimi zemljami, da ohrani monarkijo in da reši gospostvo habsburške dinastije. To priznava tudi vladno glasilo „Narodne Novine“, in mi to poudarjamo, tem bolj, ker vidimo, da vladno glasilo in stranka prava jednako razlagata hrvaško pragmatško sankcijo in da je med njima samo ta razloček, da stranka prava tudi slovenske pokrajine za ojačenje svoje politične moči kliče v zajednico hrvaško-ogrsko. Stranka prava tedaj trdi, da imajo pravo do teh pokrajin moški in ženski udje habsburškega doma na hrvaškem kraljevskem prestolu s pogojem, da vladajo pokrajinami: Štirski, Kranjski, Koroški, Istri in Dalmaciji. Iz tega se vidi, da je program stranke prava jasno izražen, da vemo, kaj hoče. Zdaj bomo tudi razumeli, zakaj je ves narod hrvaški starčevičanski, zakaj je tako jako unet za to celokupnost, zagotovljeno v pragmatški sankciji. Slovanska ideja ga dovaja do te težnje; ž njo si žele v zajednico z Ogrsko Slovence kot zaveznike, kateri naj bi se ž njimi vred protivili madžarski državnici ideji, kot najodločnejši protivnici slovanski ideji. Hrvati bodo osnovali, prorokoval je Smičiklas v zadnji zborbi, na zahodu hrvaško državo, a Srbi na vzhodu srbsko državo. Jugovič.

Črtice o šolstvu v Istri.

Epilog. — Spisal M.

Zdaj, ko imam pri rokah poročilo deželnega zbora istrskega o šolskih zadevah, lahko podam kratek pregled o našem šolstvu, kakor ob onem naših sodeželanov in to z ozirom na učni jezik.

O volovskem in koprskem političnem okraju sem podal že natančen popis, iz katerega je posneti, da je imel prvi okraj laško šolo 1; slovenskih 8; hrvaških 15; drugi opisanih okrajev pa: laških 11; slovenskih

17; hrvaške 4 (med temi so 3 za silo); hrvaškolaški pa 2. V drugih okrajih Slovenci ne bivajo.

Pazinski okraj ima 9 laških, samo 5 hrvaških in 3 hrvaškolaške šole. Ali more biti kateri okraj na svetu bolj zanemarjen?!

Puljski okraj ima 8 laških, 11 hrvaških in 1 hrvaškolaško šolo.

V poreškem okraji pa je 25 laških, 5 hrvaških in 2 mešani šoli.

Laških 25 šol mora gotovo hvaležno biti jedino le okoliščini, da je sedež deželnega odbora v istem okraji. Kako močno se pozna v tem okraji upliv lahonskih deželnih odbornikov, kateri imajo v njih bližini — naravno — največji upliv. Česar ne morejo doseči v drugih oddaljenih okrajih s pisanjem, to dosežajo v domačem okraji z besedo. Glede na to stran narodnih naših slovanskih teženj bi pač ne smeli nikoli želeči, da bi se sedež deželnega zbora in odbora preselil v katero drugo mesto, katero bi bilo poslancem primernejše, ali pa bolj v središču dežele; v kratkem časi bi se poznal upliv laških odbornikov pri določitvi učnega jezika na osnovnih šolah.

Lošinjski okraj (na kvarnerskih otokih) ima 8 laških, 17 hrvaških in 4 mešane šole.

Pod nobeden okraj spadajoče, samostojno mesto Rovinj ima 2 laški petrazredni šoli.

V celi deželi je tedaj 64 laških, 25 slovenskih, 57 hrvaških in 12 šol z mešanim jezikom. Te številke kažejo sicer, da imamo v Istri še precej več slovanskih šol, kakor laških, a vendar ne v razmerji s številom prebivalcev. Ako pa vzamemo v poštev šole za silo, katere so tudi uštete in katerih je laških samo 4, slovenskih 7, hrvaških pa 19 in dve mešani, pokaže se nam naše slovansko šolstvo hitro v drugi barvi, katera nas ne more nič potolažiti. Prejšnje razmerje 64 laških proti 82 slovanskim šolam se hitro spremeni, tako da je rednih šol 60 laških proti 56 slovanskim šolam. Kak razloček! To že jasneje kaže, kdo vlada v naši deželi in komu na korist. Po tem se ne pozna več, da smo Slovani v veliki večini, ampak v precejšnji manjšini.

Ako vzamemo v poštev še jedno okolnost in sicer število razredov laških in slovanskih šol, potem bomo videli še le, pri čem smo. Slovenske in hrvaške šole so z večine le jednorazredne, ko imajo laške toliko razredov, kolikor jih zahteva postavno število otrok. Poglejte in čudite se, kako znajo zviti naši Lah pri deželnem odboru s številkami slepiti svet! Prvo naše razmerje nam je bilo na prvi pogled še precej ugodno; po številu imamo Slovenci več šol, kakor Lah; rednih šol pa imajo oni več, kakor mi; razredov pa je 152 laških in le 72 slovanskih! Tako govori poročilo našega laškega deželnega odbora in temu smemo verjeti. Žalostno razmerje! Mi Slovani, ki nas je trikrat več, kakor Lahov, nimamo še ne polovice toliko razredov, kolikor oni. Ali je to pravično? Ali je to po naših avstrijskih in naravnih zakonih? Je li to jednakopravnost, o kateri se toliko trobi pri naši vladi in v državnem zboru, da človeka že ušesa bolé? Sme li to razmerje še biti?! Kdo more ostati hladnokrven in obziren, ako ima količkaj pravicoljubnosti in narodnega duha v sebi!

Sramotno Slovincu in Hrvat, kateri je od naroda, od tega tlačnega naroda izvoljen za zastopnika, ako ima gluha ušesa, ko čuje v nebo upijočo krivico, ki se godi Slovanu v Istri, a se ne gane, da bi jo popravil. Sramotno bi bilo tudi za naše državne voditelje, ako bi take krivice ne odstranili hitro, ko bi jih spoznali; zato na noge, na delo Slovenci in Hrvati v državnem zboru, ne dajte krivici, da se šopiri nad pravico. Naši bratje Čehi, Poljaki in tudi pravicoljubni konzervativni Nemci bodo se čudili, ako jim kateri naših poslancev naš položaj v Istri pokaže v pravi barvi in ako se skupno z združenimi močmi lotijo dela, bode se izvršilo, naj si bode še tako težko. Vse zapreke se dajo odstraniti in tudi se morajo, da bode voz jednakopravnosti tekel tudi v Istri po ravni pravi poti. V to pomagaj Bog! — a tudi naši državni poslanci, kajti kdor si ne pomaga sam, ne bode mu pomagal Bog — pečena piščeta nikomur ne leté sama v usta.

Tri lipe.*)

Na vrhu zeléne goré
Tri lipe ponósne stojé,
Zvečer so še stale na gôri,
Kdo vé, če pa bodo ob zôri?

Tesárji trijé še pred dném
Napravljajo k lipam se trém,
In vsak teh tesarjev na rame
Seki ro nabrušeno vzame.

Čuj! Glási vže mah se na mah
In lipe se zvrnejo v prah,
Mej délom tesár pa tesarja
Zaupno také nagovarja:

Tam vrh hory v senka zlate
Stoja lipy tri košaté,
Včera aspon ešte stály,
Či ich ale deň pochváli?!

Tria tesári už predodňom
Sberajú sa ku lipám trom,
Na plece z nich každý bere
Po brúsenej po sekere.

Čuj! údery bachu, bachu,
Lipy valia sa do prachu,
Jak ivery odskakujú,
Tak tesári besedujú:

*) Tu podajemo častitim bralcem Simona Gregoršiča pesem „Tri lipe“ v izvorniku in v prelogi slavnostnega pesnika Andreja Belle. Glej o tem notico v 43. številki „Slovanovi“, stran 342.

Dé prvi, mladenič vesel:
„Te dni bom nevésto si vzél,
Za sé in nevésto mi zôrno
Zdaj pôsteljo stešem prostôrno.“

Dé drugi: „Prinesle nocój
So tri rojenice s sebój
Mi hčérko v naročji cvetóčem —
Zibélko stesáti jej hôčem.“

A tretji: „Jaz nimam žené,
Otrok ne, ne ljube zvesté,
Ni tréba mi pôstelje pirne,
Ni tréba zibélke nemirne.“

Umrlo je mēni srcé,
Umrle so nade sladké,
Umrli ljubezen goréča,
Umrli življenja je sréča.

Prvý šuhaj preveselý:
„Dneská zajtrá po veseli! —
Pre nevestu šumnú, zornú,
Postel' stešem si priestornú.“

Druhý povie: „V nočnej chvíli
Priniesli tri biele vily
Vo kvetúcich rukách dcéru, —
Pre tú si ja hojdu veru — —“

A tretí: „Ja nemám žienky,
Deti, vernej nie milenky,
Netrebná mi postel' strojná,
Ani hojda nepokojná.“

Umrelo mi srdce mladé,
Umrela mi sladká nadej,
Umrela mi ľúbosť vrúca,
Umrelo mi šťastie srdca.

Čiči: Zupni dvor. (Stran 399)

Zdaj rakev bom stesal temnú
In zložil bom nádeje v njó,
K njim kmalu še méne deníte,
Pa v črno zemljó zakopljíte.“

Dekletce po gôri gredé
Pogóvore čuje le-té,
Pri delavcih mladih se vstavi,
Tesarju pa tretjemu pravi:

„Kaj pravim ti, mladi drvár,
Ne teši si rakve nikár;
Čemú li bi hôtel umréti,
Ko lice ti v prvem je cvéti?“

O, škoda teh lep'ih očí,
Če smrt jih prerano vgasí,
In krasnega škoda živôta,
Če grôbna obdâ ga temôta!

Stešem si ja tmavú truhlu,
Do nej vložim nádej stuhlú,
Ku nej potom i mňa dajte,
V čiernej zemi pochovajte.

Jde dievča vrchom hory,
Začuje tie razhovory,
U rubačov sa zastaví,
Ku tretiemu sa privraví:

„Ja ti poviem, tvár okruhla,
Načo tebe tmavá truhla,
Načo bys ty chcel umrieti,
Keď ti lice v prvom kvieti?“

Škoda tvojích očí krásy,
Ak ích privčas smrt' zahasí,
Prekrásneho žitia škoda,
Ak ho temnosť hrobu obdâ.

Oj mladi, oj lepi tesár,
Na rakev ne misli nikár!
Ko tēbi zares bi zvonflo,
Še meni okó bi rosílo!"

Izgine deklē za goró,
Tesár se ozíra za njó,
Po glavi pa misli rojé mu,
Iz misli dekletce ne gre mu.

Sekire tesarske zvené
In trske od debel leté, —
Dva prva sta délo končála,
Kar mislila, to sta stesála.

Ko teše pa tretji tesár,
Priméri se čudna mu stvar:
Glej, rakev se šíri in šíri
In nóge jej vzrástejo štíri.

To rakev mrtvaška pač ní,
To pôstelja pírna se zdí
Ko dvájseti dan je napóčil,
Tesár se je — tretji poróčil.

Ob letu spet pojde v goró,
A tesal — zibelko tam bo,
O rakvah mu sódba je taka:
Za rakev naj lipa še čaka!

Mladý, šumný mój tesári,
Ani mysliet ti na máry,
Veď ak by ti zazvonili,
I mne oči by rosily."

Dievčina sa ztrati stráňou,
Obzerá sa tesár za ňou,
V hlave mysly behajú mu,
A dievča mu nejde z umu.

Cvendžia, cvendžia sekerenky,
Odkakujú iverenky, —
Ti dva prvi dokonali,
Čo mysleli, to stesali.

Jako teše tretí tesár,
Čudná sa mu vydari stvar:
Hl'a, rakev sa šíri, šíri
A nohy jej rastú štyry.

Hej to rakev nie príšerná,
To ver postel' je páperná — —
A keď svitnut deň dvadsiaty,
Tretí tesár — šiel so svatý.

Na jar zas do hory pojde,
Na maličkej tesat' hojde;
O rakvách mu sudba taká:
Na rakev nech lipa čaká.

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

(Čiči: *Župni dvor.*) [K sliki.] Kdo še ni videl, ako je bil v Trstu ali na Reki, revnih, slabo opravljenih mož, kateri pušeč iz kratke pipice gonijo z ogljem natovorjene mezge po ulicah tržaških in reških ter kriče iz vsega grla: „Krbuna ò!“ „Krbuna ò!“ (Oglje imam!) Kdo še ni videl tistih žen v Trstu in na Reki, ki z vrečo, napolnjeno z ogljem isto tako upijejo: „Krbuna ò!“ In od kod prihajajo ti ljudje v Trst in na Reko? Tam na severu Istre živi še ljudstvo, ki ga imenujemo Čiče. To ljudstvo se peča s pastirstvom, drvarstvom in s prodajanjem oglja. Čič v gozdu naloži oglja svojem mežgu, zažge si kratko pipico in hajd z živalco in z ogljem v bližnja mesta, navadno v Trst in na Reko, kjer ponuja svoje blago, kajti oglje je glavni proizvod čičke trgovine. Njegova žena pa si napolni vrečo in hodi z njo v Trst. Revica mora nositi po četiri do šest ur daleč težko breme, samo da si zasluži kateri krajcar. Za denar si po tem kupita oba, mož in žena, kar je potreba doma za življenje; on krene z mežgom domu, a ona ide sama peš. Čiči so tudi dobri drvarji. V ostalih pokrajinah slovenskih jih poznajo navadno kot drvarje. Dobro se še spominam, kako so nas otroke strašili doma hlapeci in dekle, ako nismo bili pridni: „Čič ide, Čič ide“. In mi smo se res Čičev jako bali.

Jeden del Hrvatov in Slovencev, kateri prebivajo na severu Istre, znan je pod imenom Čičev, a dežela njihova se imenuje Čičarija. (Vj. Klaić: Opis zemalja, u kojih obitavaju Hrvati.) Čiči so zmes Rumunov in Slovanov (Hrvatov in Slovencev), ali tako, da so se nekedanji Rumuni povsema poslovanili in se je ohranilo samo ime Čičev. Največje vasi, v katerih prebivajo Čiči, so: Mune, La-

nišče, Vodice in Golac. Svet jim je kamenit, siromašen z vodo in zemljo. Naši Čiči so tedaj poslovenjeni Vlahi: že Valvasor jih je slišal slovenski govoriti. Z imenom Vlah označujejo Slovani vse Romane. Nekedaj so tako imenovali Celte, ali ko so se v njih domovini naselili Romani, nadeli so Slovani to ime njih naslednikom Romanom, posodivši si besedo od Nemcev: walach. Istrski Vlahi tedaj, o katerih danes govorimo, nimajo danes važnosti. Njih jezik je pregnan iz cerkve in iz javnega življenja, samo doma še govore svoj jezik: „quasi lingua di confidenza“. Molijo zdaj v hrvaškem jeziku, kakor njih sosede Hrvati.

Toda usoda, ki je zadela Čiče, da so se poslovanili, bode isto, kar s Čiči, storila tudi s pravimi Rumuni. Teh pravih Rumunov je še danes nekaj v Istri in se počasi prestvarjajo v Hrvate. Ti Rumuni so se naselili še le v šestnajstem stoletji v Istri in so doslej vsaj nekoliko ohranili svoj jezik, dasi je že jako pomešan s hrvaškim. Hrvati jih imenujejo Vlahe (Vlašarijo), a Italijani Čiribire. Vseh vkup je okoli 3000 duš, a prebivajo v vaseh: Žejanih, Sušnjevici in Brdu nedaleč od Čepiškega jezera, potem v vasi Grobniku na pol pota med temi seli in Pazinom. Da bi videli častiti bralci, kako slovanski elementi prodirajo v njih jezik, podajemo tukaj samo nekoliko besed in stavkov iz jezika Vlahov ali Čiribirjev. Križu (križ), okna (okno), opinč (opanki). Domnu te živá, znači: Bog te poživi; sorele svitá, solnce sveti; astez je oblačno, danes je oblačno. Ne bode torej dolgo trpelo, ko bode zamrl jezik Čiribirjev, katerih potomci bodo Hrvati, neznajoči več jezika svojih očetov.

(Slovensko delavsko pevsko društvo „Slavec“) priredi prihodnjo nedeljo dne 16. t. m. v „Hotel Europi,“ (pri Tavčarji) javni pevski večer, kateremu program bode petje, komično berilo, komični prizori in konečno ples. Ustop za ude prost, za neude 30 kr.

(Davorina Trstenjaka zgodovinskorodolovna razprava: „Weriand de Graz“) je najnovejša delce našega učenjaka, kateri nam pridno nabira gradivo za našo zgodovino. Brž ko je postal leta 1879. župnik cerkve sv. Pankraca pri Staremtrgu, ki stoji na onem mestu, kjer je stal nekdanji silni grad slovenjegraški, začel je Davorin Trstenjak pridno preiskavati zgodovino cerkve, gradu in mesta slovenjegraškega. Uspehe svojega korenitega preiskavanja je najprej priobčil v odlomkih v leposlovnem listu „Kresu“, a zdaj je vso stvarino izdal v posebni knjižici. S to majhno knjižico nam je zopet pojasnil, kakor sam pravi, „lep kos koroškoštirski zgodovine starega in srednjega veka“ in je posebe kritično dognal, da je bil prvi znani praded Werian de Graz domač koroški deželni plemič nižje vrste, čegar nasledniki so dospeli do kneževske časti, in je tako pobil nasprotne trditve o izhodu te staroslavne plemenite rodbine. Z velikim trudom spisana razprava zasluži, da si jo vsak izobražen Slovenec naroči še posebe, da jo prouči in si tako razširi znanje o svoji domovini, kajti malo je pisateljev slovenskih, kateri se bavijo s to stroko, da smo zato dolžni s tem večjim veseljem in iskreno zahvalnostjo pozdraviti vsako delce te vrste. In zato to kritično razpravo, spisano v lepi slovenščini, najtoplejše priporočamo vsem izobraženim Slovencem; knjiga bode vsakega tako zanimala, da je ne bode preje iz rok dal, predno je ne prebere. Dobiva se v knjigotržnici Ig. pl. Kleinmayerja & Bamberg v Ljubljani po 50 krajcarjev. 8°. Str. 71.

(Svoboda tiska na Slovenskem.) Gotovo mora skrbeti vsakega iskrenega Slovenca, ko vidi, kako se ravno v Slovincih svoboda tiska pospešuje. Naš list je bil dvakrat zaporedoma zasežen; uredništvo je prosilo dvakrat za dovolitev druge izdaje, in slavna deželna vlada kranjska nam je vselej dosledno odbila prošnjo. Dosledno odbila, rekli smo. Nikakor ne dosledno, ker naša vlada ni ravnala dosledno nikakor. Ko je namreč še pred meseci bila

zasežena prva številka „Slovanova“, dovolilo je našemu uredniku slavno c. kr. pravdnništvo in slavna c. kr. deželna vlada na ustno prošnjo, da sme prirediti drugo izdajo namesto zasežene številke, a zdaj nam je ista oblast odbila pismeno prošnjo. Radi bi tedaj vedeli, zakaj nam deželna vlada ne dovoljuje tega zdaj, kar nam je dovolila pred meseci; zato je celo opravičeno naše ponižno vprašanje, zakaj ni dosledna v praksi? Ako je na Dunaji kateri list konfiskovan, sme uredništvo izdati koj drugo številko; pri nas na Kranjskem žal! ne poznamo te blagodejnosti svobode tiska. In slovensko vladno glasilo se celo raduje, da je bil „Slovanovim“ naročnikom napovedan štirinajstdnevni post! Vprašamo: kateri prijatelj napredku in prosveti se more veseliti konfiskacijam? Ostalim slovenskim listom na pr. štirskim in goriškim se dovoljuje druga izdaja, zato mislimo, da bi bilo smelo biti dovoljeno tudi na Kranjskem, kar ni prepovedano na Goriškem in Štirskem. Nas ta položaj spomina stroge cenzure pred letom 1848. in nas uči, da moramo ustrajati in potrpeti, da pride čas, ko se bode svoboda tiska razlagala nam na Kranjskem ravno tako, kakor v drugih pokrajinah naše države, kjer imajo svobodnejše tolmače svobode tiska.

(Profesor Curtius.) Ko so dunajski politični listi prinesli vest o praznovanju sedemdesetletnice rojstva profesorja Curtiusa, podal nam je tudi naš poročevalec to vest v zadnji številki in je imel v mislih filologa Curtiusa, a ne njegovega brata zgodovinarja. Ker mu tedaj dotični listi niso pojasnili, kateri Curtius bode praznoval to slavnost, pripetila se mu je neljuba zamenja, katero smo koj, ko je izšel zadnji Slovan, sami zapazili, in smo morali do danes čakati, da jo popravimo, kar naj tudi naši bralci blagovoljno na znanje vzamejo. Upali smo, da bode „Lj. L.“ imel do danes toliko kolegijalnosti, da bi nas počakal do današnje številke, a ne da bi nas zaradi tega surovo napadal, predno smo mogli sami popraviti pomoto. Jednakih pomot nahaja bralec tudi v drugih listih, ker se dnevne novice spisujejo v naglici in se kaj takega prav lahko prijadi. Vender se še nam ni zgodilo, kakor zgodovinarju Šukljeju, ki je nekega kralja „dvakrat ubil“.

Ostali slovanski svet.

(„O obliku nazvanom inkoština u seoskoj porodici Srba i Hrvat“) je naslov delu učenega Bogišića, ki je že prišlo na svetlo v francoskem izvorniku v Parizu pod naslovom: „De la forme dite ikonosna de la famille rurale chez les Serbes et les Croates“ par V. Bogišić, professeur à l'université d'Odessa, membre de plusieurs Sociétés savantes. Paris, E. Thorin, libraire éditeur, Rue de Médicis, 7. 1884. 8°. Str. 40. Preloga tega dela bode prišla na svetlo te dni v Belem Gradu. Prelagatelj je Jovan Aćimović, znani srbski pravnik. Predplača (50 kr.) naj se pošilja uredništvu „Ustavnosti“ v Belem Gradu. Dela slavnega Jugoslavana Baltazarja Bogišića ni potreba posebe priporočati.

(Sitte und Brauch der Südslaven) se imenuje 680 strani obsežajoča, ravnokar izšla knjiga iz peresa učenega hrvaškega rodoljuba dr. Miroslava S. Kraussa. Ta knjiga, katera je nastala vsled izpodbuje profesorjev Miroslava Müllerja, pl. Hochstetterja in barona Andriana-Werburga (poslednjemu jo je učen pisatelj tudi posvetil), razdeljena je v trideset poglavij. V teh poglavjih nam slika pisatelj duševno življenje južnih Slovanov, njihove navade, zakone in zakonjena prava o raznih položajih in prilikah fizičnega življenja s tako temeljito natančnostjo in tako učenjaško ostroumnostjo, da smelo tr-

dimo, da se v nemškem slovstvu nahaja le malo sličnih del, ki bi se mogla vzporejati knjigi Kraussovi. Pisatelj je, kakor v uvodu sam pravi, polnih petnajst let proučeval predmet iz narodnih pesmi, pripovedek in pregovorov slovenskih, hrvaškosrbskih in bolgarskih, predno se je upal lotiti težavnega dela. Zato ga je pa tudi mojsterski izvel. Posebno poglavja o zadrugah, ljubavnem življenju, o svatbenih pogojih in gostoljubnosti so tako lepo pisana, da se čitatelj ne more ločiti od njih. — Največ je pripomogel pisatelju učen naš rojak Matija Valjavec v Zagrebu, kateri mu je odstopil v poljubno rabo vso svojo bogato zbirko slovenskih in hrvaških običajev. — Mi to knjigo prav toplo priporočamo vsem, ki se pečajo s slavistiko, kajti ona res diše pravega slovanskega duha in ljubezen do Slovanstva. Dobiva se po vseh knjigarnah po 6 gld. 50 kr.

(Slavni češki virtuos Ondříček) je koncertoval poslednje dni z nenavadnim uspehom v Bonnu in Wiesbadenu. Poroča se, da je njegovo igranje vzbujalo v obeh mestih nenavadno nautušenje. Vsi strokovnjaki in časniki so polni hvale o njem.

(Petdesetletnica himne „Hej Slovani“) se je slavila, kakor smo v našem listu že omenili, meseca oktobra. Samuel Tomašik, kateri sedaj živi v 72. letu sta-

rosti svoje prav skromno v Chyžanih pri Jelšavi na Slovaškem, pripoveduje v turčanskomartinskih „Národních Novinách“, kako je himna nastala, tako le: „V avgustu leta 1834. sem potoval s svojim prijateljem Dragotinom Bradovko na berlinsko vsučilišče nadaljevat svoje študije. Prijatelj Bradovka je ostal na Dunaji, jaz pa, želeč poznati Prago in v njej živeče pisatelje in rodoljube češke, dejal sem mu, da odpotujem tje in se v Pragi vsaj deset dni zamudim. Naj bi se tedaj oglasil pri meni, da potem skupno odpotujeva dalje. V Pragi sem obiskal svojega rojaka Šafaříka, kateri me je seznanil s slavnimi pisatelji Jungmannom, Hanko, Palackim, Resslerom in Amerlingom. Dasiravno se mi je v društvu teh mož zdelo v Pragi prav prijetno in mило, vendar me je jako nemilo užalilo Nemštvo, katero je kričalo iz vsake ulice in vsakega napisa. Obiskali smo med drugim tudi tedanje jako skromno češko gledališče, v katerem so predstavljal igro „Praha v jiném díle světa“. Oziral sem se po preskromnih ložah, po parterji in galerijah, toda tako imenovane inteligencije češke izimši malo število pisateljev, videl sem prav malo; o plemstvu pa ni bilo ni duha ni sluha. Največ je bilo obrtnikov, obrtnih pomočnikov in učencev. To je na me, ki sem si Prago vse drugačno predstavljal, storilo jako trpek utis. Toda kljub temu nisem izgubil vere. Pod uplivom tega trpkega utisa, zaradi katerega nisem prihodnjo noč mogel spati, vzel sem svinčnik in sem zložil tri kitice pesmi „Hej Slovani!“, katera je pozneje izšla v koledarji Fejerpatakega“. — Kakor smo omenili je Tomašik sedaj že 72 let star. Slovaški domoljubi so porabili priliko letošnje njemu na čast prirejene slavnosti ter začeli nabirati za častitljivega starčka mile darove, da se mu olajša skrb za življenja večer. Tudi Čehi ga niso pozabili. Zbirka, katero so „Národní Listy“ sprožili, imela je tako dober uspeh, da se je doslej nabralo že čez 1500 gld. Uspeh zbirke bode izročila pesniku posebna deputacija, katera bode poleg tega imela misijo, da vabi Tomašika v Prago. Ako se starček odloči za dolgo pot, priredila mu bode Praga sjajno svečanost. — Pripovedovanje Tomašika nas prav živo spomina naše Ljubljane, kakeršna je bila še komaj pred desetimi leti. Za Prago je sicer vedno še daleč, kar se tiče narodnega ponosa, vendar pa tudi pri nas stvari vidno napreduje. In če Tomašik v žalostnejših časih ni obupal o bodočnosti češkega naroda in Slovanstva, smemo tem manje obupavati mi, ki vidimo vedno rastočo veljavo in moč Slovanstva in vedno zmagovitejše prodirajočo idejo narodnostno. Marljivo tedaj na delo vsak v svoji stroki, kajti bodočnost je naša!

(„Optymišči“) je naslov novi drami v petih dejanjih od grofa Stanisława Rzewuskega. Predstavljal se je ta drama s popolnim uspehom v poslednjih dneh v Krakovem in vsi krakovski časniki ne morejo prehvaliti osnove in izvedbe tega najnovejšega duševnega ploda nenavadno nadarjenega pisatelja.

(Znani ruski general Mihail Andrejevič Černjajev) se vrača ravnokar skozi Azijo s potovanja, katero je dovršil okolo zemlje. Sprejemali so ga v vladnih krogih američanskih in japonskih z izrednim odlikovanjem. Še celo japonski mikado sam ga je odlikoval v stolnem svojem mestu Jedu tako, kakor je to navada le pri največjih dostojanstvenikih prijateljskih držav. — Splošno se misli, da je imel Černjajev izvrševati važno diplomatsko poslanstvo in v kratkem utegnemo že izvedeti o kakem novem pomenljivem in jako znamenitem koraku ruskem na azijskem zemljišči.

V Zagrebu, dne 10. novembra. (Izvirni dopis.) (Slavnost odprtja galerije slik pri jugoslovanski akademiji znanosti in umetnosti v Zagrebu.) So stvari, o katerih si človek ne more napraviti pravega pojma, ako jih ni sam doživel in videl. Tako je

tudi s slavnostjo, katera se je vršila včeraj in danes (8. in 9. novembra) v prvostolnici hrvaški, kraljevskem Zagrebu, na čast velikemu dobrotniku hrvaškega naroda, prvemu sinu domovine in najslavnejšemu Jugoslovanu, Josipu Juraju Strossmayerju. Naj bi bilo moje pero še tako zgovorno; naj bi imel najznamenitejšo pripovedovalno zmožnost, vendar bi mi nikakor ne bilo mogoče čitateljem „Slovanovim“ zvesto in točno predložiti vsega onega, kar se je včeraj razvijalo pred mojimi očmi, kar mi je s sladkim veseljem navdajalo srce.

Narod hrvaški, pred vsem pa prebivalstvo glavnega njegovega mesta, hotel je pokazati plemenitemu onemu možu, čegar vse delovanje je bilo vedno namenjeno prospehu napredka in proslavi domovine, da ve biti hvaležen. In Zagreb je res sjajno dokazal, da o njem, kakor o nekdanjem Dobrovniku veljajo besede: Kako si velik v svoji neznatnosti! Da, velik je Zagreb! Ne sicer po številu prebivalcev, niti po svojem obsegu; a velik je po plemenitem mišljenji svojega prebivalstva, po prednjačenji v dokazih pravega domoljubja in rodoljubja. Včeraj in danes je bilo njegovo prebivalstvo popolnoma jedino; jedino v tem, da je v ozidji mestnem najznamenitejši Hrvat in da je ta mož vreden takega spoštovanja, kakeršnega ne more izraziti nobeno vidno znamenje hvaležnosti in ljubezni; spoštovanja, katero čuti le srce. In mislim, da se ne varam, ako včerajšnjemu prihodu vladike Strossmayerja v Zagreb pripisujem tudi važnost v političnem oziru. Kakor je včeraj ves hrvaški narod bil jedin v izražanju svoje hvaležnosti in svojega spoštovanja; kakor si je bil jedin v tem, da v srci vladčinem ni bilo nikdar žale misli o njegovi domovini in njegovem narodu, temveč, da je vedno klila v njem le prava ljubezen in očetovska skrb za njo; tako bode tudi ves narod spoznal, da je njegova beseda, katero je izustil glede zloge, ravno v sedanjem času, ko se tako črni oblaki zbirajo nad trojedno kraljevino, posebnega pomena. Jaz upam, da ta klic Strossmayerjev ne bode ostal glas upijočega v puščavi; temveč da bode z nepremagljivo močjo privedel k združenju obe z jednako ljubeznijo in enakim naudušenjem za slavo in moč svoje domovine trudeči se stranki: neodvisno in stranko prava. In kedar zavlada med njima zloga, tedaj bode blagoslavljač plaval nad njima — duh vladčin.

A sedaj k popisu slavnosti.

Dne 8. t. m. se je začel dražestni Zagreb opravljati praznično. Z vseh hiš, tudi v najoddaljenejših in najskritejših ulicah so zavihrale zastave v narodnih in avstrijskih barvah. Poslednje je znamenito posebno zaradi tega, ker bi bilo po vsem Zagrebu zastonj iskati le jedne jedine ogrske zastave. Mnoge hiše po ulicah, po katerih je šel sprevod, bile so tudi ukusno okrašene s cvetjem in dragimi preprogami; prebivalstvo zagrebško pa se je v praznični obleki gnjetlo po Ilici, Jelačićevem trgu, Marije Valerije ulicah in Zrinjskem trgu.

O polu jedenajstih je prispel vlak z visokim gostom, katerega je spremljal tajnik Milko Cepelić in pa oni zagrebški meščanje, ki so se mu v dokaz posebnega spoštovanja peljali nasproti do Zakona. Ker je madžarska državna železnica, katera tudi ni hotela dati za vožnjo iz Zakona do Zagreba vladiki in spremstvu njegovemu salonskega vagona, preprečila dekorovanje perona in razobešenje zastav na kolodvorskem poslopji, dal je meščanski slavnostni odbor poslednji dan postaviti jako prikladen, ukusno in dragoceno olepšan paviljon nekoliko korakov od kolodvora ter je prostor okolo njega označil z lepimi na visokih drogovihi vihrajočimi trobojnicami.

Do tega paviljona je pripeljala mestna deputacija vladiko in tu ga je nagovoril podžupan mesta Zagreba gosp. Gjuro Crnadak, izrazivši radost mestnega za-

stopa s tem, da mu je o tako svečani priliki mogoče pozdraviti največjega dobrotnika narodovega v svoji sredi.

Ko se je vladika kratko zahvalil na prijaznem sprejemu, sedel je v pripravljeno kočijo, pred katero sta bila uprežena dva iskra vranca; poleg njega pa mestni podžupan in se je odpeljal korakoma v mesto. Za njim se

je peljalo preko šestdeset krasnih kočij; za temi pa se je vzporedilo 17 društev z zastavami in dvema godbama. Koderkoli se je peljal vladika, pozdravljala ga je naudušena množica z gromovitimi živioklici; rodoljubne dame zagrebške pa so ga v besede pravem pomenu obsipavale s šopki in cveticami. (Konec prihodnjic.)

Razne novice.

(*Volilna agitacija na Nemškem.*) Zdaj, ko so bile volitve v nemški državni zbor, videli smo zopet, kako so volilni agitatorji porabljali vsako sredstvo, kako bi opozorili volilce na svojega kandidata. Najeli so si tedaj ljudi in tem so ti agitatorji prilepili na čelo na papirji tiskano ime svojega kandidata. Ta človek s tem prilepkom na čelu je moral hoditi po vseh ulicah in tako kazati ljudstvu in ga opominjati, naj voli tega, ki je zapisan na njegovem čelu. Drugi agitatorji pa so si izmislili drugo sredstvo. Dali so tiskati velike plakate z imenom svojega kandidata in ta plakat sta morala nositi dva človeka vsak na enem konci. Ako ti prilepki ne bodo veliko pomagali, morebiti se še bodo zviti agitatorji domislili bolj prepričevalnega sredstva, in sicer se še bodo domislili, nositi po mestu namesto plakatov same kandidate.

(*Vojaški bataljoni za šolsko mladino*) so bili uvedeni pred nekoliko leti na Francoskem zato, da se že za mlada priuče vojaštvu. Ali zdaj že imajo to uredbo za brezkoristno igračo, s katero se ne dosega nobeden uspeh, in zato se govori, da jo je treba odpraviti. Pred nekaterimi

meseci je ukazal mestni zastop pariški, da se narodne slavnosti udeleže ti šolski bataljoni, ter bi tako, kakor so vojaki na Champs-Elysées, tudi oni defilovali na mestnem trgu pred mestnimi očeti. Bilo pa jih je 8000; vsak je imel malo puško in bajonet (kar velja 36 frankov). O ti priliki piše Temps: „Čas je še, da se dožene, ali v ta namen potrošen denar mesta Pariza prinaša kakšno korist. Preteklega leta je sklenil mestni zastop pariški, da se ima osnovati 24 bataljonov, kateri se bodo razdelili v brigade od 3 bataljonov in v vsaki bode 700 mladih strelcev. Stroški za poveljnike, častnike, pač za vse osebe, ki bi imele vaditi šolsko mladino, bili so izračunani na leto na 106.000 frankov.“ Taisti list še pristavlja, da je telovadba in kretanje neprisiljeno in brez orožja koristnejše zdravju, nego vojaška hoja, a tudi streljati se nauči vojak za dve uri v vojašnici. Treba je odgajati odrasle ljudi, a to polovično odgojevanje odpraviti, kateri po mnenji kompetentnih mož ovira telesno razvijanje. „Figaro“ in „Journal de Débats“ tudi obsojata to naredbo in obžalujeta mladino, posebno pa častnike aktivne vojske, ki se morajo z otroci igrati vojake.

Politični razgled.

Pozornost vse države je zdaj obrnena v Budimpešto, na delegacijsko zborbo. — Zadnjo soboto je poveljnik vojnega pomorstva, admiral baron Sterneck opisaval nedostatnost vojnega ladijevja ter predlagal različne načrte o njegovem pomnoženju. Na pr. za obrambo morskega obrežja od Trsta doli do meje naj bi se ustanovile torpedne flotilje, raznovrstni morski podkopi in kolikor za trgovinsko toliko za vojno pomorstvo naj bi se ustanovilo nekoliko brzogradnih ladij — človek bi mislil, da se nam danes ali jutri napove zopet kaka namorska vojska. — Včeraj je imela avstrijska delegacija prvo skupno sejo. Na dnevnem redu so potrebščine skupnega finančnega ministerstva, najvišjega računišča, ministerstva unanjih zadev itd. — Delegaciji bodeta baje že 10. t. m. končali svoje delovanje in takoj potem se bode sklical državni zbor ogrski — avstrijski pa še menda le po novem letu.

V Zagrebu je občno češčenje vladike Strossmayerja rodilo tudi na političkem polju lep sad: spravili in združili sta se namreč najimenitnejši hrvaški stranki: nezavisna in stranka prava.

Večkrat omenjeni Herbstov predlog, ki v češkem deželnem zboru ni bil vsprejet, naudušil je tudi moravske Nemce, da namerjajo predložiti v prihodnjem dežel-

nem zboru jednaki načrt ob izločenju sodnih in upravnih okrajev po narodnosti tudi na Moravskem.

V kratkem se bode sešla konferencija cislitavskih vladik, katera se bode posvetovala ob osnovi katoliškega vseučilišča v Solnemgradu, in od kod dobiti za to potrebnih denarnih sredstev.

Na Ruskem se bodejo gradile prihodnje leto razne nove železnice in ministerski komitet bode dal dotičnim podjetnikom v kratkem dovoljenje.

Tudi v Nemčiji, v vzgledni državi narodnega gospodarstva, ki je v zadnji vojski Francozom odnesla celih pet milijard gotovine, narašča državni deficit: prihodnje leto bode imela nad 31 milijonov mark primanjkljaja, kateri se bode moral pokriti z novimi davki. Sploh pa se množi obča nezadovoljnost in socijalni demokrati si pridobivajo vedno več tal; pri poslednjih volitvah v državni zbor so si prisvojili štirinajst poslaniških sedežev. Vlada je vsled tega ž njimi jako prijazna.

V severnoameriških združenih državah so te dni volili predsednika, in je kandidat demokratske stranke Cleveland dobil v Novem Yorku 43.000 glasov večine.

„Slovan“ izhaja vsak četrtek popoldne. Cena mu je za celo leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Posamične številke se prodajajo po 10 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravnistvu, dopisi pa urednistvu na Kongresnem trgu št. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvostopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.